

Davud Paşa Camii 1485

İkinci Bayezid'in vezirlerinden olan Davûd Paşa tarafından 1505 tarihinde yaptırılan Davûd Paşa Camii, Silivrikapı caddesinde, Cerrahpaşa ile Kocomustafapaşa arasındadır ve Mimar Sinan Çarşısı'nın biraz ilerisindedir. Ana cadde genişletilirken avlusunun büyük bir bölümü kesildiğinden avlu küçülmüştür.

Avlu kapısının üzerindeki ta'lik yazılı kitabeden öğrenildiğine göre camii bulunduğu yerde daha önceleri eski ve harap bir camii bulunuyordu.

Davûd Paşa Camii, İstanbul'daki depremler ve yangınlar nedeniyle zaman zaman tahrib olmuştur. Kible kapısının üzerindeki beş satırlık kitabeden anlaşıldığına göre, Sultan II.Mahmut'un ağalarından Hüseyin Ağa tarafından

Davud Paşa Camii'nin son cemaat yeri.

*Fotograf:
H.Veysel
Güleryüz.*

1869 tarihinde yenilenmiştir. Bu bilgi cümle kapısının üzerindeki beş satırlık kitabeden anlaşılmaktadır.

Davûd Paşa Kimdir

Sultan İkinci Bayezid'in sadrazamıdır. 1482-1497 yıllarında aralıksız on beş yıl sadrazamlık yapmıştır. Aslının nereli olduğu bilinmemekle beraber Arnavut kökenli olduğuna dair bilgilere bazı kaynaklarda rastlanmıştır.

Fatih Sultan Mehmed zamanında saraya devşirme oğlanı olarak girmiştir. Enderûn-u Hümayûn'da yetişip, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği yapmıştır.

Boğdan ve Macaristan Seferleri'ne (1476) katılmıştır. Süleyman Paşa'nın yerine Rumeli Beylerbeyliği'ne getirilerek Arnavutluğun fethi ile görevlendirilmiştir (1478). Hersekzade Ahmet Paşa'nın esir düşmesi üzerine Memlûklular'a karşı sürmekte olan savaşı yönetip, Adana ve Tarsus'u geri almış, savaşı çıkaran Karaman Beyi Turgut oğlu Mehmet Bey'i takip etmiş, ancak onu yakalayamamıştır. Bu arada Karamanoğulları'ndan yana olan Varsak Türkmenleri'ni Osmanlı yönetimine bağlamıştır. Bunların dışında Morova Seferi'nde, Hersek Sancağı'nın Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmasında, Kili ve Akkerman Kaleleri'nin fethinde yararlılıkları görülmüştür. Lehistan Barışı, Mısır Barışı, Macar Barışı onun zamanında sağlanmış, yine ilk Türk-Rus siyasi münasebetlerinin başlangıcını da bu döneme rastladığı görülmektedir.

Davûd Paşa'nın cesur bir asker olduğu, gözünü budaktan sakınmadığı, savaflara ön saflarda katıldığı, devrinin en varlıklı vezirlerinden olduğu da bilinmektedir, İstanbul'da ismini taşıyan semtte cami, imaret, medrese, tabhane, sıbyan mektebi, çeşme ve türbeden oluşan bir külliye yaptırmıştır.

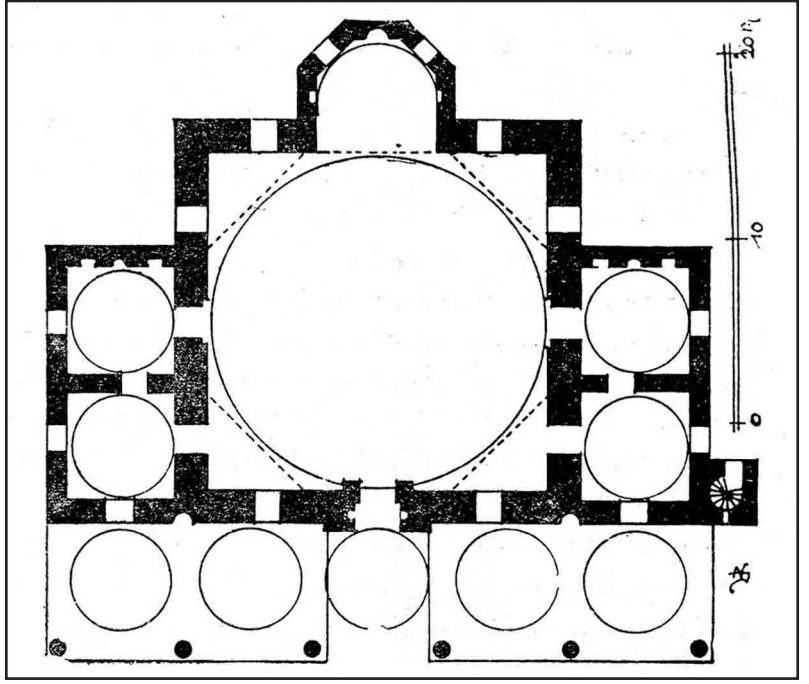
Davûd Paşa'nın vakıfları ve gelirleri de çoktu. İstanbul'da, Okmeydanı'nda çifte hamam, Küçükhamam'da on üç dükkan, Davûdpaşa İskelesi'nde

hamam, Küçükhamam yakınında on iki dükkan, Davûdpaşa Camii önünde doksan bir dükkan, on bir hücre, caminin avlusunda on yedi hücre, yakınında bahçe, kenisehane, Davutpaşa Sarayı, bahçesi, iskelesi, Azepler Hamamı yanında han ve İstanbul dışında bağlar...

Davûd Paşa Camii

M. 1485 (H. 890)

İkinci Sultan Bayezid'in veziri âzamı Davûd Paşa tarafından 890

Bu revak önceleri 0.95m çapında ve baklava başlıklı granit sütunlar üzerine inşâ edilmiş beş göz kemerli ve beş kubbeli idi. Bunların bina önündeki meydanda hâlâ kalıntıları vardır. Sütun başlıklarında beşli yıldızlar vardır.

Cami ters T planlı mimari tipinin son örneklerinden biridir. Kible kapısının üzerindeki Arapça kitabeyle göre Sultan İkinci Bayezid'in verizi Koca Davud Paşa tarafından 1485 yılında yaptırılmıştır. Şeyhülislam Kemal Paşazade Ahmet Efendi'nin tarih beytini hattat Şeyh Hamdullah

Davud Paşa Camii'nin planı.

Kaynak: Türk Sanatı Tarihi.

Solda; Davud Paşa Camii'nin minaresi. Altta, Davud Paşa Camii avlusundaki şadırvan.

Fotografılar: H. Veysel Gülleryüz.

hicrîde İstanbul'da Avrat Pazarında yaptırılan bu cami ilk Bursa camileri tipindedir. Davûd Paşa külliyesi ve camii İstanbul'un fethinden sonar yapılan ilk eserlerdendir.

Cami Bursa uslubunda olmasına rağmen tek büyük bir sahından oluşmaktadır. Kare plândaki bu sahnin üstü 18 m. çapında bir kubbe ile örtülmüştür. Cami avlusunun üç kapısı vardır.

Son cemaat yerinin altı sütun üstünde yükselen beş kubbeli revakı depremler nedeniyle yıkılmış ve yerine daha hafif bir yapı oluşturulmuştur.

Davud Paşa Camii'nin avlusu. şadırvan ve son cemaat yeri görülüyor.

Fotograf: H.Veyssel Güleriyüz.

Davud Paşa Camii'nin cümle kapısı.

Fotograf: H.Veyssel Güleriyüz.

Efendi yazmıştır. Hadikat'ül Cevami'de aşağıdaki bilgiler yer almaktadır:

"Meşhur hattat Şeyh Hamdullah Efendi'nin hattıyla tâk-ı dergâhında vâki' târih Şeyhü'l-islâm Kemâl Paşazade Ahmed Efendi'nindir:

890 (1485)

** الاقصدنى درويش داود * وزير ابهرى الاستقامة *
* لسلطان بايزيد بن محمد * فريد الدهر عقد فى الامامة *
* بناء الخير مرفوع المباني * جاءه الله مانا تحت جامعة *
* تأمل فيه وانظر حسن تاريخ * لصاحبك السعادة والسلامة **

٨٩٠

*Elâ kad benî Dervîş-i Dâvûd
Vezirûn ebherîy-ül istikâme-i
Lî Sultan Bayezid bin Mehmed
Feridü eldehr-i ikd-ü fi-elimme-i
Binâ-el hayr-i merfû el-mebânî
Hamâh-ı allâhü mâ nâhet hamâme
Ta'mîl fihî v'enzur hüsnü tarih
Lesâhibîk es-aâdetü vesselâme
890"*

Açıklaması ise aşağıdadır.

«Bu binayı sultan Beyazıt bin Mehmedin; doğrulukla iştihar eden veziri Derviş Davûd yapmıştır. Bu; dehrinin yegânesi ve imametın kıladesidir. Bu hayır yapısı mebânînin en yükseğidir. Allah güvercinler öttükçe ve uçdukça bu binayı afetlerden saklasın. Düşün ve şu güzel tarihe bak:

Allah senin sahibini daima saadet

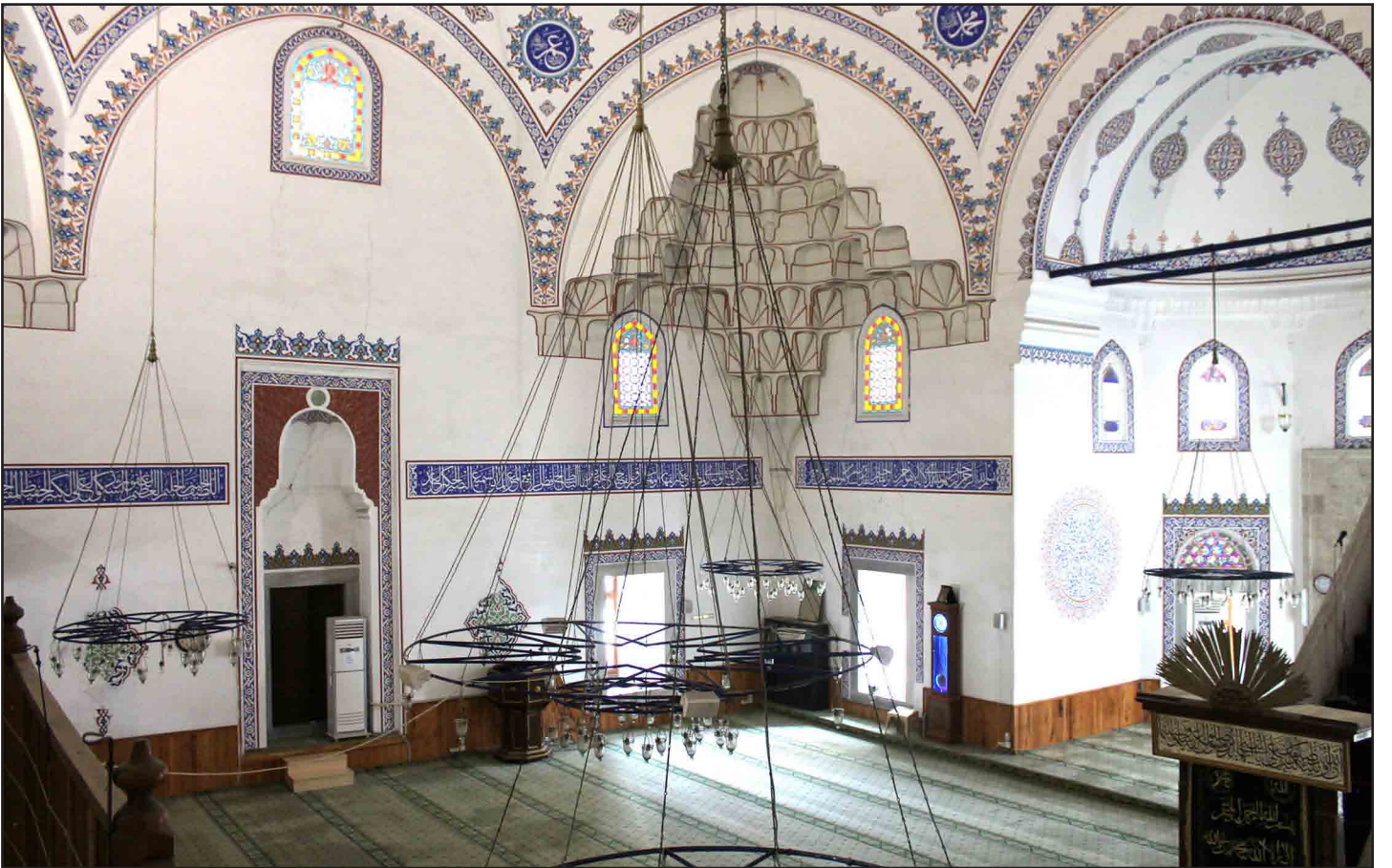
ve selâmette kılsın. Sene 890».

Cami tek ve sağır kubbelidir. 1894 depreminde kubbesinde çatlaklar oluşmuştur. Depremin ardından kubbe kasağı kalın demir çemberlerle kuşatılmıştır. Caminin iki tarafında çifte kubbeli birer kanat vardır. Buralar tabhane olarak kullanılmaktaydı. Dışarıya açılan kapıları kapatılmış ve sonra camiye eklenmiştir.

Cümle kapısı üzerindeki kitabe.

Altta; Camii'nin iç görünümü.

Fotografılar: H.Veysel Güleriyüz.

*Davud Paşa
Camii'nin
mihrabı.*

*Sağda
minberi.*

*Fotografılar:
H.Veyssel
Gülyüz.*

*Davud Paşa
Camii'nin
müezzîn
mahfili.*

*Fotograf:
H.Veyssel
Gülyüz.*

Çıkıntılı bir mihrabı ve yanlarında ocaklı odaları bulunmaktadır. Mihrab kısmı ön duvarlardan dışarıya doğru taşmaktadır. Sahnın sağ ve solunda, Bursa'daki Orhan Bey camii'nde görüldüğü gibi ikişer oda vardır. Merkez kubbeyi tutan kemer bingileri istatlatlidir. Büyük sahnın yüksekliğine kadar çıkmayan bu odaların üstü kubbelele örtülmüştür. İki taraftaki bu odalar, büyük kubbeyi tutan duvarlara bir dayanak görevi yapmaktadır.

Kubbenin kuzey duvarı revaklarla desteklenmiş ve mihrab duvarı

da dışarıya taşan mihrab bölümüyle karşılanmıştır.

Büyük kubbe sekizgen şekilde bir kasnak üstüne oturtulmuştur. Kasnağa hiçbir pencere açılmamaktadır.

Davûd Paşa camii'nin, İstanbul depremlerinden harab olan bazı bölümleri ve içi sonradan çeşitli zamanlarda tamir görmüştür.

Büyük kare biçimli sahnın, dört köşedeki dört tonoz bingi ile oluşturulmuş sekizgen bir kaideye oturan bir kubbe ile örtülmüştür. Tonoz bingiler iri karnaslarla süslenmiştir. Sahnın kible tarafında dışarıya taşan

beş dilimli bir bölümü içinde mihrab bulunmaktadır.

Davud Paşa Camii'nin Avlusundaki Sadaka Taşı

Davud Paşa Camii'nin avlusunda, son cemaat yerinin önünde bir sadaka taşı bulunmaktadır. Semt sakinlerinin "Kumbara" adını verdikleri bu tür sadaka taşları İstanbul'un çeşitli semtlerinde kaybolmaya mahkûm durumdadır.

Osmanlı toplumunda, cami ve bazen de büyük meydanlar ile imaret ve kütüphane gibi sosyal hizmet veren mekânların önlerinde veya yan taraflarında bir veya bir buçuk metre yüksekliğinde granit veya granit görünümünde, üst tarafı oyulmuş bir taş bulunurdu. Bu taş, sadaka taşıydı. Özellikle yatsı namazına giden Müs-

lümanlar, gece karanlığında o gün vermek istedikleri sadakayı o taşın oyuğuna bırakırlardı. Etraf karanlık olduğu için para bırakan kimse bilinmezdi. Aynı şekilde o gün paraya ihtiyacı olan ve fakat kimseden alma

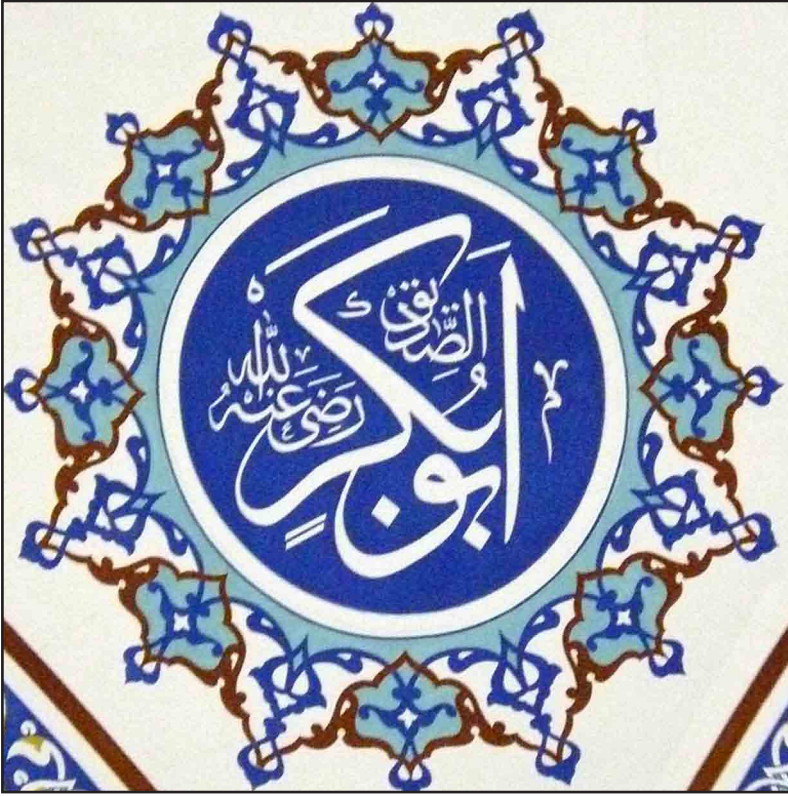
Davud Paşa Camii kubbesinin içeriden görünümü.

Fotograf: H.Veysel Güleriyüz.

Davud Paşa Camii avlusundaki sadaka taşı.

Fotograf: H.Veysel Güleriyüz.

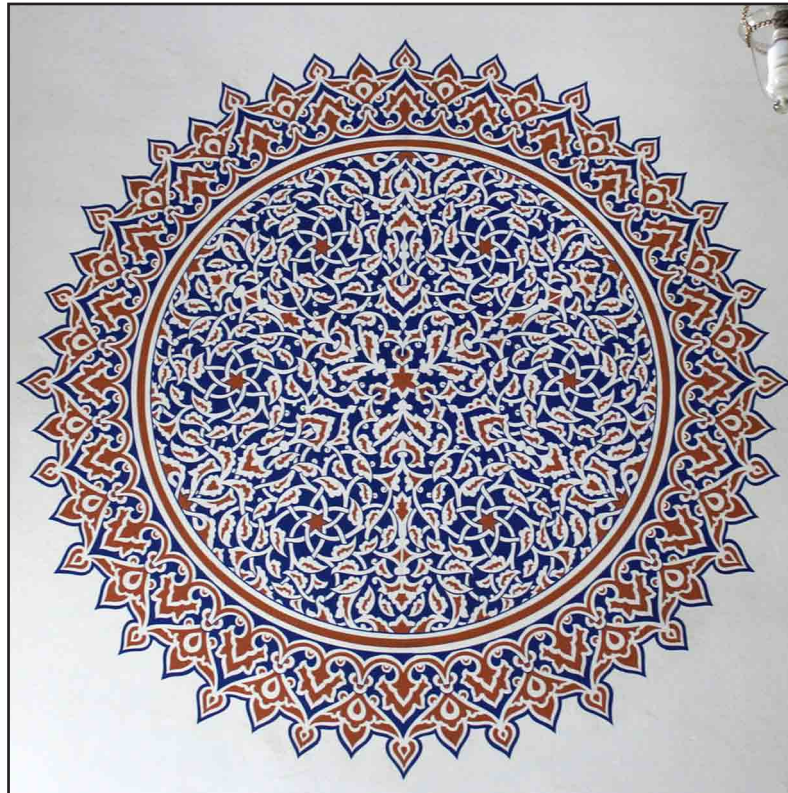

Üstte;
Davud Paşa
Camiî'nde bir
levha.

Altta; Camide
bir süs.

Fotograf:
H.Veyssel
Güleryüz.

imkânı olmayan ihtiyaç içindeki bir başkası da o taşın yanından geçerken elini taşın oyuğuna sokar ve sadece ihtiyacı olduğu kadarını oradan alırdı. Zirâ dönemin anlayışına göre kişi, ancak kendi ihtiyacı kadarını alma terbiyesi ile yetişmişti. Böylece ne oraya para bırakan ne de oradan para

alan bilinirdi. Bir dönem İstanbul'da 173 kadar sadaka taşının saptandığı belirtilmektedir. Sadaka taşı, ecdadın sadaka verirken bile nasıl bir gizliliğe riayet ettiğinin göstergesidir.

Minare

Camiin sağında tek şerefeli bir minaresi vardır. Bu minare kesme taştır. Pabuç kısmına kadar olan kürsüsü eskidir ve daha yukarısı sonradan yapılmıştır. Camiin birçok yerinde Bursa kemeri kullanılmıştır. Pencere soğeleri mermerdendir. Camiin içerisinin tezyînâtını oluşturan kalem işleri bozulmuş ve yenileri yapılmıştır.

Davûd Paşa Türbesi

Davûd Paşa türbesi, Davûdpaşa Camii'nin doğusunda kible yönündedir. Camide olduğu gibi türbede de temiz bir taş işçiliği görülmektedir. Sekiz köşeli bir plana göre kubbeli olarak yapılmıştır. Girişinde iki sütuna dayalı bir sundurma saçağı vardır.

Türbenin tüm cephelerinde altlı üstlü ikişer pencere ile aydınlanır. İçi 7. 36 m çapındadır. Alt sıra pencereler bir silme ile çerçevenmiştir. Üst pencereler ise klâsik sivri kemerlidir. Türbenin kemeri üstündeki Arapça kitabede Derviş Davûd adı okunur. Paşanın ölüm tarihi kitabenin dışına, kapı kemeri üstündeki taşta 1499 olarak yazılmıştır. Bu konuda Hadikat'ül Cevami'de aşağıdaki bilgiler yer almaktadır:

"Bânî-i müşârünileyh câmi'in tamâmından iki sene sonra ma'zâl olub, iki sene daha mürûr etdikde vefât etmiş ve mihrâb önünde vâki' müstakil türbesinde defn olunmuşdur. Türbenin tâk-ı dergâhında "mezbûr Şeyh Hamdullah Efendi hattıyla" mestur işbu kitabe Kemâl Paşazade'nindir:»

* حبالك الله يادرويش داود * بانواع الرجامالديه *
* فلما مات اتى قلت تاريخ * كما هي رحمة الله عليه *

Meâlen: «Derviş Davut paşa! Allah sana kendi istediği gibi nimetlerini ihsan etsin. O ölünce bir tarih söyledim: Allahın rahmeti nasılsa öylece senin üstüne olsun sene 905»

Anlamına gelen aşağıdaki Arapça dört mısralı kitabe, Kemal Paşazade tarafından yazılmıştır.

Medrese

Camiin doğu avlu kapısından sokağa çıkılınca karşısında Davûd Paşa medresesi gelir. Aradan geçen bir sokakla camiden ayrılmıştır. On yedi oda ve ortada büyük kubbeli bir dershane oluşmuş medresenin sütunları, sütun başlıkları çok özeldir. Medresenin yapımında Bizans yapılarından toplanan malzeme kullanılmıştır. Sağ ve sol revakların ikişer sütun başlıkları İstanbul'da hiç eşine raslanmayan ve Davûd Paşa tarafından korunularak günümüze kadar gelen Bizans eserleridir. Bu başlıklarda sanatkârın eli, güvercinleri, haçları, kenger yapraklarını ve ilk kullanıldığı binayı yaptıran kişinin

markasını çok iyi bir ustalıkla işlemiştir. Günümüzde harabe durumunda olan bu medrese İstanbul'un en güzel bir müzesidir ve onarımına başlanılmayı beklemektedir. Medresenin sağdan iki

Davud Paşa türbesi ve Türbenin içi.

Fotograf: H.Veysel Gülyüz.

Davud Paşa medresesinin harap görünümü.

*Fotograf:
H.Veyssel
Güleryüz.*

kubbesi çökmüştür. Diğer kubbelerinin de bir kaç yıl daha dayanabilecek gücü yoktur. İstanbul'un en eski eğitim müessesesi ve yapısı olan bu medrese onarılarak eski durumuna getirilmeyi beklemektedir. Tarihi kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, medrese 1918 yılındaki büyük İstanbul yangınında evleri yananların işgaline uğrayarak harab olmuştur.

Davud Paşa medresesinin harap haldeki ve koruma altındaki görünümü.

*Fotograf:
H.Veyssel
Güleryüz.*

Topkapı sarayı Arşivinde 6776 ve 8568 numarada kayıtlı iki deftere göre Davûdpaşa camii, mektebi, medrese imarethanesi Hassa başmimarı Tahirin nezareti altında H. 1180-M. 1766 tarihinde İsmail ve Abdullah tarafından tamir edilmiştir

Sıbyan Mektebi

Sıbyan mektebi camiin doğusunda, bugünkü Davut Paşa Lisesi'nin bulunduğu yerde idi. Mektep, caminin avlu duvarı üstünde bulunuyordu. 1648 zelzelesinden sonra yapılan keşifte mektebin de onarım gerektirdiği belirtilmektedir. Sonraları bina yıkılarak yerine bir okul yaptırılmıştır.

Çeşme

Çeşme, avlu kapısı dışındadır. Bugün İstanbul'da mevcut, kitabeli en eski ve ilk Osmanlı çeşmesidir. Kesme taştan yapılmış ve son derece sade görünümlü olan çeşme kırık, sivri bir kemerden ibarettir. Kitabesinde külliye'nin yapım tarihi yazılı olmasına rağmen Davûd Paşa'nın "merhum" olarak anılmasından, çeşmenin Davûd

Paşa'nın ölümünden sonra yapıldığı anlaşılmaktadır.

Aşhane ve İmaret

Külliyenin aşhane ve imareti, vakfiyesinde hizmetlileri gösterir bir listeden ve 1648 zelzelesi sonrasında kaleme alınan keşif raporundaki "mütevellî odası, imareti ve yemekhanesi" şeklindeki ibareden anlaşılmaktadır. Ancak bu bölüm bütünüyle yok olduğundan yeri bile bilinmemektedir.

Davûdpaşa İskeleyi

Davûd Paşa'nın bölgedeki hamamından ötürü semtin bu kesimi "Davûd Paşa İskeleyi" olarak anılır. Burada bulunan Kasap İlyas, Çavuşzade ve Etyemez Mescitleri orijinal durumlarını

Davûdpaşa İskeleyi Hamamı

Samatya Caddesi'nde, Etyemez ile Küçüklanga arasında, İstanbul'un en eski kayık iskelesinin bulunduğu yerde yapılmıştır. Hamamı İkinci Bayezid'in sadrazamlarından Davûd Paşa yaptırmıştır. Paşa'nın vakfiyesinde 34.500 akçe ile yaptırılan "Hamam-ı Küçük" diye ismi geçen mekân, bu hamamdır.

Servetinin büyük bir kısmını hayır işlerine harcayan, âlim ve sanatçıları korumuş olan Davûd Paşa'nın hamamı 15. yüzyılın sonlarında yaptırdığı tahmin edilmektedir. Hamam, "Zırhçı Hamamı" ismiyle de anılmıştır.

Eski kültürde, esnaf loncaları her peygamberin bir meslek grubuna dâhil

Davud Paşa Çeşmesi'nin görünümü.

Fotograf: H.Veyssel Güleriyüz.

Davud Paşa Çeşmesi'nin kitabesi.

Fotograf: H.Veyssel Güleriyüz.

Çeşmenin arka taraftan görünümü.

Fotograf: H.Veyssel Güleriyüz.

koruyamamıştır. Bunlardan Kasap İlyas Camii, Kasap İlyas tarafından 1494-1495 yıllarından önce yaptırılmış, tarihte "Küçük Kıyamet" olarak geçen 1894 depreminde büyük zarar görmüş ve yeniden yapılmıştır. Mimar Sinan yapısı olduğu sanılan Çavuşzade Mescidi'ni Mustafa Ağa yaptırmış, Çivicizade'nin kızı Ümmü Gülsüm Hatun da 1865'de minberini koydurmuştur. Etyemez Mescidi'ni, Sultan İkinci Bayezid yaptırmıştır. Etyemez Caddesi üzerinde harap halde bulunan bu yapı 1930'da yıktırılıp, üzeri çatılı olarak yeniden yaptırılmıştır. İskeleydeki Davûdpaşa Hamamı günümüze iyi durumda korunarak gelebilmiştir.

Davud Paşa Camii dış avlusundaki Davud Paşa çeşmesinin çeşme kısmı.

Fotograf: H.Veyssel Güleriyüz.

olduğunu çok iyi bilirlerdi. Davûd Peygamber'in de zırhçı olması hasebiyle, Davûd Paşa Hamamı, bunun için "Zırhçı Hamamı" olarak anılmıştır.

19. yüzyılın sonunda Davûdpaşa İskelesi Hamamı, yapılan ilavelerle orijinal görünümünden uzaklaşmıştır. Önüne üç katlı ahşap bir ev eklenmiş, kadınlar kısmının camekânı da 1963-1964'te kahvehaneye çevrilmiştir. Bazı soyunma odaları da erkekler kısmından alınarak kahvehaneye katılmıştır. Günümüzde erkekler bölümüne ahşap evin altındaki kapı ve uzun bir koridordan girilmektedir. Girişte iki yanda yer alan peykelerin üzerine camlı ahşap soyunma odaları eklenmiştir. Ahşap bir merdivenle çıkılan buradaki soyunma odalarının önünde dar bir koridor bulunur. Ancak odacıklarda pencere olmadığından aydınlatma bir yandaki camlı bölmeden yapılabilmektedir, iç girişin sağında bir de çeşme yer alır. Buradan soğukluğa, oradan da sıcaklığa geçilmektedir. Tonoz ve yarım kubbelere örtülü, kare planlı bu mekânların ilkinde duvara dayalı bir göbek taşı, diğerlerinde ise; birinde beşer, diğerinde üçer kurnanın yerleştirildiği sıcaklıklar bulunmaktadır. Kubbelerin eteklerine iri kıvrımlı kuşaklarla hareketli bir görünüm ve-rilmeye çalışılmıştır.

Davûd Paşa Külliyesinin

Çevresindeki Yapılar:

Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi

Davutpaşa ile Kocamustafapaşa arasında, Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa, cami, kütüphane, sebil, çeşme ve şadırvandan oluşan bir külliye yaptırmıştır. Camii Sultan Birinci Mahmud dönemini, Lale Devri mimarisindedir. Barok ve rokokonun da İstanbul'a yansımalarının öncüsüdür. Kitabesine göre 1734-1735 tarihlidir. Mermer minberi döneminin en güzel işçiliğini yansıtmaktadır. Türbesi caminin kuzeyinde Hekimoğlualipaşa Caddesi üzerinde bulunur.

Mescitler:

Bıyıklı Hüsrev Mescidi, Davutpaşa İskelesi Mescidi.

Tekkeler

Beşikçizade Tekkesi, Erdek Baba Tekkesi, Etyemez Tekkesi, Gümüş Baba Tekkesi, Hüseyin Lamekani Tekkesi, Ördek Baba Tekkesi, Şah Sultan Tekkesi, Zibçikdi Tekkesi.

Şah Sultan Medresesi:

Davutpaşa'da Sosyal Sigortalar Kurumu İstanbul Hastanesi'nin arka kısmında bulunuyordu. Burası, Tarhana Mektebi Sokağı ve Çavuşzade Camii Sokağı'nın kavşağına denk gelir.

Medrese, aynı adlı külliyenin bir parçasıdır. Önceleri cami ve zaviyeden oluşan yapının, zaviye hücreleri 1574 yılında Şeyh Yakup için medreseye çevrilmiştir.

Bânîsi Şah Sultan'dır. Eser, 1974 yılından önce yıkılmıştır.

Hamam ve Çeşmeler:

Çavuş Hamamı, Beşikçizade Çeşmesi, Haznedar Usta Çeşmesi, Kapağası Ahmet Ağa Çeşmesi, Kethüda Gülbin Kadın Çeşmesi, Yahya Efendi Çeşmesi.